

BOLALARNING MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLIGINI TEKSHIRISH.

Muhammadjonova Dilafruz Farhodjon qizi

Qo'qon DPI Maxsus pedagogika kafedrasida o'qituvchisi

E-mail: muhammadjonovadilafruz01@gmail.com

Annotsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash masalasi, bolalarni tayyorgarliklarini tekshirish usullari, bosqichlari yoritib berilgan. Bundan tashqari, bolalar bog'chasi va maktab hamkorligi shakllari haqidagi ma'lumotlar ham keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Eshitishida nuqsoni bor bola, maktab ta'lim tizimi, jismoniy tayyorgarlik, aqliy tayyorgarlik, nutq o'stirish, surdopedagog, tayyorlov guruhi, tibbiy-pedagogik-psixologik komissiya.

ПРОВЕРКА ГОТОВНОСТИ ДЕТЕЙ К ШКОЛЬНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ.

Мухаммаджонова Дилафруз Фарходжановна

Преподаватель кафедры специальной педагогики Кокандского ДПИ

Электронная почта: muhammadjonovadilafruz01@gmail.com

Аннотация: В данной статье рассматривается вопрос подготовки детей с нарушениями слуха в дошкольном возрасте к школьному образованию, методы и этапы проверки подготовки детей. Кроме того, приводится информация о формах сотрудничества детского сада и школы.

Ключевые слова: ребенок с дефектом слуха, система школьного образования, физическая подготовка, умственная подготовка, развитие речи, сурдопедагог, подготовительная группа, медико-педагогическо-психологическая комиссия.

CHECKING CHILDREN'S READINESS FOR SCHOOL EDUCATION.

Muhammadjonova Dilafruz Farkhodjanovna

Teacher of the Department of Special Pedagogy of Kokand DPI

E-mail: muhammadjonovadilafruz01@gmail.com

Annotation: This article covers the issue of preparing children with hearing impairments in preschool age for school education, methods, stages of checking children's preparation. In addition, information on the forms of kindergarten and school cooperation is also cited.

Keywords: A child with a hearing defect, school education system, physical training, mental preparation, speech development, surdopedagogue, preparatory group, medical-pedagogical-psychological commission.

Bolalarga maktabda ta'lim berishning samaradorligi ularning jismoniy, aqliy, ahloqiy va psixik jihatdan tayyorligiga bog'liqdir. Jismoniy tarbiya bo'yicha amalga oshirilgan ishlar bolaning maktab ta'limiga jismoniy tayyorligini ta'minlaydi. Maktabda o'quvchilarning kun tartibi o'zgarib, ertalabki mashg'ulotlar soni va vaqti ko'payadi, uy vazifasi joriy etiladi. Bularning hammasi maktabgacha yoshdagi bolalar xulq atvorida mavjud stereotiplarni qayta qurish, qo'shimcha jismoniy kuch quvvatni sarflash talab qilinadi. Etti yoshga to'lgan bolalarda maktab-internat sharoitlarida o'ziga-o'zi xizmat ko'rsatishi uchun zarur bo'lgan madaniy gigienik malakalari shakllangan bo'lishi kerak.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-2

Bolalar bog'chasida bolada yozish, daktillash, predmet-amaliy ta'lim mashg'ulotlarida mehnat malaka va ko'nikmalarini egallash uchun zarur bo'lgan qo'l va barmoq harakatlari rivojlantirilishi zarur. Maktabga tayyorlov guruhining tarbiyachisi va surdopedagogi jismoniy mashqlarni takomillashtirish, harakatlar faolligini rivojlantirish va korreksion-tarbiyaviy ishlar vositasida bolalarni maktabga jismoniy jihatdan tayyorligini ta'minlaydilar. Bolaning maktabga aqliy jiqatdan tayyorligi boqchada o'zlashtirgan bilim, malaka va ko'nikmalariga, fikrlash qobiliyatining darajasiga bog'liqdir. Maktabgacha tarbiya muassasi dasturiga bolalar uchun muhim bo'lgan 25 ta asosiy mavzu kiritiladi. Mavzular bolalarni qiziqtiradigan barcha sopalarni qamrab oladi (o'yinchoqlar, o'simliklar, kiyim-kechak, idish-tovoq, mebel, transport va h.k.). Aqliy tarbiya berish jarayonida surdopedagog va tarbiyachi bolalarga narsalar va hodisalar haqida oigan bilimlarni taqtil qilishni, taqqoslashni va umulashtirishni, amaliy faoliyatni rejalashtirishni o'rgatadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda so'zli nutqni shakllantirish maxsus bog'chani asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Predmetlar, hodisalarni nomlash, hikoya tuzish, o'qish, rasmlar asosida bayon etish, o'qish jarayonida nutqiy material mustahkamlanadi. Pedagoglar rahbarligida bog'cha ta'limining ohiriga kelib bolaning maktab ta'limiga ahloqiy va irodaviy tayyorligi ta'minlanadi. Maxsus bolalar bog'chasidagi tashkil etilgan korreksion ta'lim - tarbiya jarayoni bolalarda jamoada yashash va o'qishga tayyorlashga qaratiladi. Bolalarda mustaqillik, uyushqoqlik, intizomlilik, kattalar va tengdoshlari bilan o'zaro munosabatlarni o'rnatish kabi ahloqiy tushunchalar va sifatlar tarkib topadi. Bolalar o'quvchi burchlarini, madaniy xulq qoidalarini bilishi va ularga amal qilishlari kerak. Bolani maktab ta'limiga tayyorlashda oila ham muhim rol o'yinadi. "Ta'lim to'g'risida"gi qonunning 30-moddasida ota-onalar va ularning o'rnini bosuvchi shaxslar bolani tarbiyalashda davlat oldida mas'ulligi ko'rsatiladi. Bolalar bog'chasi va maktab hamkorligi shakllari. Maxsus maktablar qabul qilish ishlari psixolog-tibbiy-pedagogik komissiyalari tomonidan amalga oshiriladi. O'quv yilining ohirida mazkur komissiya a'zolari bolalar bog'chasi va maktab xodimlari bilan birgalikda bog'cha bitiruvchilarini maktab ta'limiga tayyorligini tekshiradi. Har bir bola alohida-alohida tekshirilib, oldindan bolalar psixonevrolog, otolaringolog, audiolog tekshiruvidan o'tkaziladi, eshitish, nutqiy va umumiy rivojlanishining holati hakida hulosa chiqariladi, muassasaniing turi (kar yoki zaif eshituvchi bolalar maktabi) tavsiya qilinadi. (tayyorlov yoki birinchi sinfi). Bolalar bog'chasi pedagogik jamoasi har bir bolaga psixologik-pedagogik tavsifnomani tayyorlaydi, shundan so'ng bola komissiya a'zolari o'tirgan xonaga taklif etiladi. Surdopedagog bola bilan suhbatlashadi, dasturga muvofiq topshiriqlar beradi, eshituv va nutqining holatini tekshiradi. Psixolog-tibbiy pedagogik komissiya muhokamadan so'ng bolaning kelajakda ta'lim olish imkoniyatlari va qaysi turdagi maktabda o'qishi haqida ota-onalariga tavsiyalar beradi. Komissiya faoliyatining yakunida barcha bog'cha bitiruvchilarining maktab ta'limiga tayyorlik darajasi hakida hulosalari chiqaradi. Maktab va bolalar bog'chasi o'rtasida yaqin, uzviy aloqa o'rnatilishi uchun yil davomida hamkorlik qilinishi kerak. Bunday hamkorlik bolani maktabga psixologik jihatdan tayyorlash, bolaning yosh xususiyatlarini o'rganish, metodik masalalar bo'yicha ma'ruzalar, bahs va munozaralar, birgalikdagi tadbirlar tarzida bo'lishi mumkin.

O'zaro darslarga qatnashish ham hamkorlikning bir turidir. Birinchi sinf o'qituvchisi bolalar bog'chasiga kelib, bo'lg'usi o'quvchilari va ularning ota-onalari bilan tanishadi, mashg'ulotlarda qatnashadi va bolalar bilan ishlash usul va yo'llarini o'rganadi. Bitiruvchi guruh surdopedagogi va tarbiyachisi maktabdagi darslarni kuzatadilar, o'qituvchining dars berish shakl va usullari bilan tanishadilar, bolalarning maktab sharoitiga moslashish xususiyatlarini o'rganadilar. Pedagogik kengashlarini birgalikda o'tkazish, ilqor pedagoglar ish tajribalarini o'rganish va ommalashtirishga bag'ishlangan seminarlar ham bog'cha va maktab hamkorligini mustahkamlashga yordam beradi.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-2

Maxsus bolalar bog'chalari tayyorlov guruh bolalarning nutqiy malakalarini tekshirish. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar maktabgacha muassasalar xodimlari oldida mas'uliyatli vazifa, ya'ni mashg'ulotlarda va turmushda faol muloqotda bo'lishi uchun zarur bo'lgan so'zli nutqini shakllantirish vazifasi turadi. Maktabgacha ta'lim bosqinchini o'tgan bolalar shakllangan og'zaki nutq bilan maktabga borishi kerak. O'quv yilining ohirida bolalar bog'chasining ma'muriyati surdopedagog va tabiyachilar bilan birgalikda tayyorlov gurux tarbiyalanuvchilarning dasturning barcha bo'limlar bo'yicha dastur talablarini o'zlashtirish darajasini tekshirib ko'radi. "Nutq o'stirish" bo'limini tekshirish eng murakkab hisoblanadi, chunki nutq dasturidagi barcha bo'limlarga tarkibiy qism sifatida kiradi. Tajribaning ko'rstishicha, kar va zaif eshituvchi bolalar yetti yoshga borib, bog'langan nutqni to'liq egallab olmaydilar. Nutqiy malakalar yaxshi rivojlanmaganligi sabablari og'zaki nutqni o'stirish kech boshlaganligi, bola kassaligi tufayli bog'chaga kam qatnaganligi, oilada nutqiy muloqotning etishmasligi, bola rivojlanishidagi alohida xususiyatlaridadir. Shu bois surdopedagog ayrim bolalar nutqining rivojlanish darajasini avvalgi yillardagi ta'lim dasturi bo'yicha tekshiradi. O'qituvchi dastur talablarini yozib oladi va keyin tekshirishda bola tomonidan topshiriqning bajarish xususiyatlarini belgilaydi. Nutq o'stirish bo'limi bo'yicha dastur talablari Ta'limning birinchi yili. O'rtoqlarining ismini biladi (o'qiydi va yozadi). Mavzular bo'yicha so'z va iboralarni tushunadi hamda ulardan o'z nutqida foydalanadi (150-200 so'z atrofida). Dastur topshiriqlarini bajaradi. qisqa hikoyalarning mazmunini tushunadi. Ta'limning ikkinchi yili. Dastur topshiriqlarini bajaradi. Eshitish-ko'rish orqali hikoyalarni idrok qiladi. Qisqa hikoyalarni o'qiydi va matn mazmuni bo'yicha topshiriqlarni bajaradi. Suratlar bo'yicha va hayotiy voqealar haqida qisqa hikoyalar tuzadi. Nutqida "Kim", "Nima", "Nima qilish kerak", "Qaerda", "Qanday" kabi savollarni ishlatadi. 350 ta so'z atrofidagi lug'atdan foydalanadi. Ta'limning uchinchi yili. Kitobdan hikoyalar o'qiydi va berilgan topshiriqlarni bajaradi. Syujetli rasm bo'yicha og'zaki hikoyalar tuzadi (5-7 gapdan iborat). Berilgan mavzu bo'yicha og'zaki hikoya tuzadi. Sochilgan matndan hikoyalar tuzadi. Faol lug'at boyligi 1200 so'zdan tashkil topadi. Ta'limning to'rtinchi va beshinchi yili. Yozma ko'rsatma bo'iicha topshiriqni bajaradi. Qirqilgan va sochilgan matndan hikoyalar tuzadi. Syujetli suratlar bo'yicha og'zaki hikoyalar tuzadi. hikoya bo'yicha savolga javob beradi. hikoya, ertak, she'r, topishmoq kabi adabiy janrlarni farqlaydi. She'rni yod oladi. Nutqida dasturda ko'zda tutilgan turdagi gaplarni ishlatadi. 2000 so'zdan iborat lug'atdan foydalanadi. Bolaning nutqiy rivojlanish darajasini tekshirish uchun oddiy savollar beriladi: "Isming nima" "Yoshing nechada" "Bugun qanday kun" "Bugun qaysi sana" "Bugun ob-qavo qanday", "hozir qaysi oy" "hozir qanday fasl", "Yaqinda qanday bayram bo'ladi", "Sen qaerda yashaysan", "O'qituvchingni ismi nima" va h.k. Turmushda va mashg'ulotlarda qo'llanadigan so'zlashuv nutqining rivojlanganligini tekshirish uchun quyidagi fe'llardan iborat topshiriqlar tuziladi: ol, so'ra, chiz, ilib qo'y, yiqishtir, yech, ko'rsat va boshqalar. Har bir bola 10 ta topshiriq bajaradi. "Qog'oz va qalamni ol" "Mendan rangli qalamlarni so'rab ol" "qizil tomli kichik uyni va chap tomonda katta daraxt rasmni chiz". "qalamlarni qutiga sol." "Farida opadan sen nima qilishingni so'ra". "Rasmni Noibaga ko'rsat." "qo'qirchoqdan ko'ylakni yech va veshalkaga ilib qo'y". "Rasmni rangli qalamlar bilan bo'ya". "Ko'k va qizil kubiklarni ol". "qizil kubikni ko'k kubikni ustiga qo'y". Bola topshiriqlarni bajaradi va bajargani haqida og'zaki hisobot beradi. Bog'langan nutqni tekshirish uchun suratlar bo'yicha gap va hikoyalar tuzish topshiriqi beriladi. Nutqiy umumlashtirishlar mavjudligini tekshirish uchun quyidagi turkumlarga oid so'zlar tanlanadi: odamlar, hayvonlar, idish-tovoq, mebel, kiyim -kechak, transport, mevalar, sabzavotlar va hokazo. Bola suratlarni guruhlay olishi, unda chizilgan narsalarning nomini va umumlashtiruvchi so'zlarni bilishi kerak. Shunday qilib bolalar tomonidan nutqni o'stirish bo'yicha dastur materialining

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-2

o'zlashtirilganligi tekshiriladi. Olingan ma'lumotlar metodist tomonidan tahlil qilinadi. Tekshirish natijalari yakunlovchi pedagogik kengashida muhokama qilinadi. Bolalar bog'chasining bitiruvchilarining dasturning barcha bo'limlari bo'yicha malaka va ko'nikmalarni tekshirish, pedagogik jarayonni qay darajada amalga oshirilayotganini ma'muriyat tomonidan nazorat qilishning samarali shakli hisoblanadi hamda maktabga tayyorlov guruh tarbiyalanuvchilarining maxsus maktabda ta'lim olishga tayyorlik darajasini aniqlashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Prof.Dr.Zulfiya Mamarajabova Pedagogical factors of the development of speech in children with hearing impairment in the process of literary education// *Academica: An International Multidisciplinary Research Journal* ISSN: 2249-7137 Vol. 11, Issue 4, April 2021 Impact Factor: SJIF 2021 = 7.492.-1917-1922
2. Muhammadjonova, Dilafuz. "Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarning sezgi va idrok xususiyatlarning o'ziga xosligi." *Science promotion* (2023).
3. Muhammadjonova, Dilafuz. "ISSUES OF EFFECTIVE ORGANIZATION OF TEACHING WEAK HEARING CHILDREN TO WRITE." *Science promotion* (2023).
4. Muhammadjonova, Dilafuz. "SPEECH DEVELOPMENT OF DEAF CHILDREN." *GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ)* (2023).
5. Farkhodjanovna, Muhammadjonova Dilafuz. "INTERACTIVE METHODS FOR THE DEVELOPMENT OF EDUCATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS." *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research* 11.11 (2024): 175-181.
6. Dilafuz, Muhammadjonova. "SPEECH PREPARATION OF PRESCHOOL CHILDREN WITH HEARING DEFECTS FOR SCHOOL-AS A PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL PROBLEM." *International Journal of Pedagogics* 4.11 (2024): 87-89.